

A szegedi belklinika története

Történésznek is meglepő, hogy a szegedi orvoslást milyen erős történeti érdeklődés – és ami ezzel együtt jár, hagyományörzés – jellemezte az elmúlt évtizedekben. Monográfiák, emlékiratok, orvostörténeti, intézménytörténeti tanulmányok sora lenne említhető, amelyek a magyar és szegedi orvoslás történetéről rendelkezésünkre állnak.

A Szegedi Tudományegyetem Belgyógyászati Klinikájának története megírásakor a szerzők tehát gazdag könyveszeti anyagra támaszkodhattak. Forrásaik azonban, ahogy közeledünk a mához, gazdagodtak: a klinika irattára és fotógyűjteménye, személyes archívumok és levelezések, visszaemlékezések, az *oral history* mással nem helyettesíthető forrása mellett a szerkesztők ízléssel, de bátran éltek a nagy orvosigazgatók fiai-unokái adta háttér-információk lehetőségeivel is.

A kötet szerkezetét, a fejezetekre történő tagolást a klinikaigazgatók egymást követő váltása határozza meg. Talán indokoltan. Mindegyikük: id. Jancsó Miklós, Rusznyák István, Purjesz Béla, Hetényi Géza, Julesz Miklós, Varró Vince, majd Lonovics János professzorok személyisége, tudományos-oktatói hitvallása markánsan határozta meg a belklinika életét, munkáját. Miközben igyekeztek alkalmazkodva megőrizni autonómiájukat és méltóságukat a mindenkor adott politikai kurzusokon belül.

Egy rövid és érdekes egyetem-történeti fejezetben Minker Emil ad áttekintést a XVI-XIX. századi előzményekről, a kolozsvári korszakról. A szegedi korszakot id. Jancsó Miklós (1868-1930) kezdte, aki már Kolozsvárt is a kísérletes kutatás mellett a betegbe-mutatásra épülő oktatásra, „a szenvedő embert egészében” vizsgáló-gyógyító filozófiára alapozta klinikáját. A kötet a XX. század első harmadának klinikai történetét Jancsó életén, személyiségén keresztül mutatja be (Jancsó Gábor – Zallár Andor munkájaként).

A *Rusznyák-klinika* című fejezet Fazekas Tamás és Zallár Andor munkája. E rész első oldalai pikáns politikatörténeti csemegét kínálhatnak az olvasók számára, hiszen a szegedi klinika utódlása különböző érdekcsoportok politikai befolyásának próbájaként is értelmezhető, amikor báró Horányi Sándor Horthynál járt közbe patronáltja, Rusznyák István érdekében a nyíltan jobboldali, Klebelsberg által támogatott Boross József és a szegedi jelölt, Purjesz Béla ellenében.

Rusznyákkal (1930-1944), úgy tűnik, a korábbi német-osztrák dominanciájú kapcsolatok angolszász irányban is kitértek; ebben Szent-Györgyi Albert, Rusznyák jó barátja is aktív szerepet vállalt, ahogy a kísérletes orvoslás világszintű megalapozásában is. E nagy korszakban hívta Szegedre Rusznyák Karády Istvánt is, aki a stresszkutatásban Selyével dolgozott együtt.

A belgyógyászatban ez időben jelent meg a kardiológiai kutatás, a röntgenvizsgálatok, a tüdőgümőkör kutatása, a gyógyításban pedig megjelentek a legmodernebb regisztrálási technikák.

A nyilas korszak barbársága betört azonban a szegedi klinikák falai közé is, jelzik a szerzők. A két kikeresztelkedett professzor, Rusznyák István és Purjesz Béla, befolyásos professzor és politikus barátaik közbenjárása ellenére is a téglagyári zsidó gyűjtőtáborba kerültek. Bár Ausztriában a két világhírű professzort kivették a marhaszállító vagonokból és első osztályon hozták őket haza, a halálos élmény maradandónak bizonyult.

A világháborút követően Rusznyák István elhagyta Szegedet, Budapesten, a nagypolitikában is szerepet vállalt. A szegedi belgyógyászat főszereplői mások lettek a háború után.

A *Hetényi-klinika* című részt a nyolcvan-két éves Varró Vince professzor írta, maga is Hetényi-tanítvány, aki az írott források mellett személyes emlékeit is jól kamatoztatta írásában. A Korányi-tanítvány Hetényi nehéz

periódusban (1947-1959) volt intézetigazgató, sokirányú kutatói érdeklődéssel (fekélybetegségek, májműködés, vércukorszint stb.) markáns orvos-filozófiával vette át a belklinika vezetését. Ekkor már tanulmányainak többségét Európában németül publikáló ismert kutató, több fontos tankönyv-monográfia szerzője is.

Intézetében sorra jelentek meg a speciális témákat kutató csoportok és részlegek, de 1955-től itt indult a szívsebészeti osztály is. A járóbeteg-rendelés és a röntgenosztály mellett intézeti könyvtár szerveződött. Mo-dem diagnosztikai módszereket is ekkor vezettek be (például májbiopszia).

A Hetényi-klinika azonban ekkor még kisüzem: húsz orvos, százhúsz betegágy, tizenhét ápolónő és ugyancsak tizenhét egyéb asszisztens alkotta a klinika stábját.

Julesz Miklós igazgatásának idejét (1959–72) Julesz János és Szarvas Ferenc mutatja be a kötetben. A szokásszerűvé váló, konzolidált szakszerűség jellemzi ezeket az éveket, amikor Julesz iskolateremtő munkája révén a klinika a klinikai endokrinológia bázisává lesz, számos nemzetközi hírű tudóst is nevelve. Ekkor válik izmossá a gasztroenterológia (Varró Vince) és a hematológia (Rák Kálmán, Cserhádi István), Csernay Lászlóval pedig a nukleáris medicina. A kutatásokban megjelentek a matematikai eljárások; a diagnosztikában pedig szövettani és izotóplaboratórium.

E fejezet érdekes színfoltját jelenti a fiú, Julesz János professzor visszaemlékezése. Apjának színes egyéniségét mutatja be, aki költészet- és zeneszeretete mellett olykor még, álnéven, a *Ludas Matyiba* humoreszkeket is írt.

A *Varró-klinika* (1972-1991) közel húsz évről Fazekas Tamás közöl tanulmányt. Varró Vince új fazont adott a klinikának

a gasztroenterológiai szaktevékenység elsőbbségével. E korszak mint a későbbi növekedés megalapozása jelenik meg. Új kutatócsoportok szerveződése (például nefrológia, aritmológia), és a fiatal kutatók hosszabb külföldi tanulmányújtjai eredményeként egy dinamikus és egyre tekintélyesebb, akadémiai doktori fokozatot szerző vezetői csoport megszületése regisztrálható.

A Varró professzor utáni időszakról az új intézetigazgató, Lonovics János ad képet. Az elmúlt tizenkét év nemcsak a politikai-gazdasági rendszerben hozott mélyreható változásokat, de a klinika életében is. Lonovics professzor által közölt adatok már egy gyógyító nagyüzemről adnak hírt, ahol évente 5000-5500 fekvőbeteg és a tizenöt járóbeteg-szakambulancián összességében évi negyvenöt-ötvenezer beteg jelentkezését regisztrálják. (1991-ben még csupán 3500-3800 fekvőbeteget és ötezer-hatezer járóbeteget látott el a klinika – miközben a kórházi ágyak száma nem lépte túl a százhuszat.)

A magyar közvélemény az orvoslásról, a kórházakról jobbára botrányok kapcsán, a finanszírozás vitás dolgai, a gyógyszerártámogatás körüli ügyek okán olvashat a magyar sajtóban, kap hírt a televízióból.

A kötet szerkesztői, Varró Vince, Lonovics János, Fazekas Tamás másfajta képet rajzolnak meg a gyógyítás és orvosképzés intézményéről: betegcentrikus, humanista, tudósi ethosszal munkálkodó, hivatásuknak elkötelezett orvosok, egy klinika története és belső világa tárul elénk. (*Fazekas Tamás – Lonovics János – Varró Vince (szerk.): Szegedi Tudományegyetem Belgyógyászati Klinikájának története. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003*)

Anderle Ádám
egyetemi tanár., SZTE

CONTENTS

József Knoll: Enhancer regulation/Endogenous and Synthetic Enhancer Compounds: A Neurochemical Concept of the Innate and Acquired Drives	418
István Hárdi: Psychiatry, Visual Expression and the Dynamic Examination of Drawing	433
István Ujváry: Hazards and Side Effects: A Risk Analysis Model of Drugs of Abuse	440
Péter Horn: A New Branch of Animal Agriculture Red Deer Breeding. The First New Domesticated Large Mammal for 5000 Years	453
Rezső Solymos: Scientific Founding our National Forestry Program	461
István Csernicskó: Situation of the Hungarian Language in Sub-Carpathia	473
Zsolt Bánhegyi: Sir John Bowring, Admirer of the Hungarian Language	481
Győző Kovács: Zoltán Fábry's Trianon-Idea	487
Márton Kaposi: Dante Research in Hungary at Turn of the Millennium	491
Miklós Füle – Tibor Princz-Jakovics: European Experiment for the Development of Rural Transport	504
Károly Barakonyi: University Management – from Medieval University to the Bologna Process	513
<i>Academy Affairs</i>	
Gábor Koncz: The Day of Hungarian Science in Transylvania	527
<i>Discussion</i>	
Tibor Braun: On the Problems of the Scientometry	530
Zoltán Papp: Reply to Tibor Braun	532
<i>Megemlékezés</i>	
Gyula Kristó (<i>György Székely</i>)	534
<i>Outlook (László Jéki – Júlia Gimes)</i>	536
<i>Book Review</i>	540

Ajánlás a szerzőknek

1. A Magyar Tudomány elsősorban a tudományterületek közötti kommunikációt szeretné elősegíteni, ezért elsősorban olyan kéziratokat fogad el közlésre, amelyek a tudomány egészét érintő, vagy az egyes tudományterületek sajátos problémáit érthetően bemutató témákkal foglalkoznak. Különlük téma-összefoglaló, magas szintű ismeretterjesztő, illetve egy-egy tudományterület újabb eredményeit bemutató tanulmányokat; a társadalmi élet tudományokkal kapcsolatos eseményeiről szóló beszámolókat, tudománypolitikai elemzéseket és szakmai szempontú könyvismertetéseket.

2. A kézirat terjedelme szöveges tanulmányok esetében általában nem haladhatja meg a 30 000 leütést (a szóközökkel együtt, ez kb. 8 oldalnak felel meg a MT füzetekben), ha a tanulmány ábrákat, táblázatokat, képeket is tartalmaz, a terjedelem 20-30 százalékkal nagyobb lehet. Beszámolók, recenziók esetében a terjedelem ne haladja meg a 7-8 000 leütést. *A teljes kéziratot .rtf formátumban, mágneslemezen és 2 kinyomtatott példányban kell a szerkesztőségbe beküldeni.*

3. A közlemények címének angol nyelvű fordítását külön oldalon kell csatolni a közleményhez. Itt kérjük a magyar nyelvű kulcsszavakat (maximum 10) is. A tanulmány címe után a szerző(k) nevét és tudományos fokozatát, a munkahely(ek) pontos megnevezését és – ha közölni kívánja – e-mail-címét kell írni. A külön lapon kérjük azt a *levelezési és e-mail címet*, telefonszámot is, ahol a szerkesztők a szerzőt általában elérhetik.

4. Szöveg közbeni kiemelésként *dőlt*, (esetleg **félkövér** – bold) betű alkalmazható; ritkítás, VERZÁL betű és aláhúzás nem. A jegyzeteket lábjegetként kell megadni.

5. A rajzok érkehetnek papíron, lemezen vagy email útján. Kérjük azonban a szerzőket: tartsák szem előtt, hogy a folyóirat fekete-fehér; a vonalas, oszlopos, stb. grafikonoknál tehát ne használjanak színeket. Általában: a grafikonok, ábrák lehetőség szerint minél egyszerűbbek le-

gyenek, és vegyék figyelembe a megjelenő oldalak méreteit. A lemezen vagy emailben érkező ábrákat és illusztrációkat lehetőleg .tif vagy .bmp formátumban kérjük; értelemszerűen fekete-fehérben, minimálisan 150 dpi felbontással, és a továbbítás megkönnyítése érdekében a kép nagysága ne haladja meg a végleges (vagy annak szánt) méreteket. A közlemény szövegében tünetsék fel az ábrák kívánatos helyét.

6. Az irodalmi hivatkozásokat mindig a közlemény végén, abc sorrendben adjuk meg, a lábjegetekben legfeljebb utalások lehetnek az irodalomjegyzékre. Irodalmi hivatkozások a szövegben: (szerző, megjelenés éve). Ha azonos szerző(k)től ugyanabban az évben több tanulmányra hivatkozik valaki, akkor a közleményeket az évszám után írt a, b, c jelekkel kérjük megkülönböztetni mind a szövegben, mind az irodalomjegyzékben. Kérjük, *fordítsanak különös figyelmet a bibliográfiai adatoknak a szövegben, illetőleg az irodalomjegyzékben való egyeztetésére!* Miatán a Magyar Tudomány nem szakfolyóirat, a közlemények csak a legfontosabb hivatkozásokat (max. 10-15) tartalmazzák.

7. Az irodalomjegyzéket abc sorrendben kérjük. A tételek formája a következő legyen:

- Folyóiratcikkek esetében:

Alexander, E. O. and Borgia, G. (1976). Group Selection, Altruism and the Levels of Organization of Life. *Ann. Rev. Ecol. Syst.* **9**, 499-474

- Könyvek esetében:

Benedict, R. (1935). *Patterns of Culture*. Houghton Mifflin, Boston

- Tanulmánygyűjtemények esetén:

von Bertalanffy, L. (1952). Theoretical Models in Biology and Psychology. In: Krech, D., Klein, G. S. (eds) *Theoretical Models and Personality Theory*. 155-170. Duke University Press, Durham

8. Havi folyóirat lévén a *Magyar Tudomány* kefelevonatot nem küld, de az elfogadás előtt minden szerzőnek elküldi egyeztetésre közleménye szerkesztett példányát. A tördelés során szükséges apró változtatásokat a szerző egy adott napon a szerkesztőségben ellenőrizheti.

M A G Y A R

ACADEMIAI ÉRTESÍTŐ.

I. Év. 1841. MÁJ. JUN. JUL. IV. Sz.

E' lapok időről időre minden, az academiái gyűlésekben előforduló 's közzé tételre alkalmas tárgyakat, valamint az intézetet illető fontosabb hivatalos jelentéseket, közlik. — Kaphatók Eggenberger J. és fia academiái könyvtárosoknál 's általok a' két haza' minden hiteles könyvtárosainál.

KIS GYÜLÉS, MÁJ. 3. 1841.

Gr. Teleki József úr Ó Exja' elnöksége alatt

Jelen Fáy, Jankowich és Schedius tt. tt. — Bajza, Balogh, Bugát, Döbrentei, Frivaldszky, Gebhardt, Györy, Jerney, Kiss, Luczenbacher, Szemere, Szilasy, Sztrokay, Vásárhelyi, Vörösmarty rr. tt. — Bertha, Bloch, Gaal, Garay, Horváth Mihály, Lukács, Nagy Ign., Székács, Szigligeti, Taubner, H. tt. — Schedel Ferencz titoknok, Szalay László segédjegyző.

Azon küldöttség, melly Oroszországban utazó hazánkfia *Reguly Antal*nak adandó utasítás' készítésével megbizott, 's mellynek tagjai *Schedius* és *Jankowich* tt. *Jerney*, *Kállay* és *Luczenbacher* rr. és *Bloch* l. tt. voltak, előterjesztő tudósítását, 's ez, egy pont' hozzá adásával, el is fogadtatván, az ülés' kérésére az elnök által kirendelt 200 ezüst ft segedelemmel együtt *Reguly* úrnak megküldetni határoztaott. Az utasítás ekkép szólt:

„Több, az academiával közölt tudósításokból az tűnvné ki, mi szerint Ön, Dán- és Svédországokon keresztül Finnöldre utazván, különösen a' finn nyelvvel igyekezett megismerkedni, hogy annak segedelemmel magát a' népet is megismerhesse; sőt finn nyelvtant is készülni dolgozni: 's nem kívánván a' m. t. ísság az Ön' figyelmét saját vonzalma szerint és önkényt vállalt céljától és előkészületeitől egészen eltérő tárgyakra fordítani, 's így utazásának mintegy más irányt adni: e' céljához és mostani tartózkodása' helyéhez szorítja leginkább utasítását. 'S ehhez képest, a' finn nyelvre nézve

* * *